

K O R O N A

Igor Gedrih

RAZSTAVA ILUSTRACIJ ANČKE GOŠNIK GODEC

Razstava knjižnega ilustratorja je pri nas prej izjema kot pravilo. Zato je ponudba ZDSLU z ilustracijami Ančke Gošnik Godec toliko bolj dragocena. Razstava nudi zgleden prerez dolgoletnega ustvarjanja umetnice, ki se je zapisala med naše najvidnejše sodobne knjižne ilustratorje. Že Slovenski bienale ilustracije je ponazoril sila široko paleto domačih ilustratorjev, med temi ima Ančka Gošnik Godec mesto ugledne klasične ilustratorke, zapisala se je v spominu različnih generacij, ki so doživljale pravljичni svet ob besedi in podobi. Pri tem ne smemo pozabiti, da je pravljичno območje predšolskemu otroku najprej blizu z ilustracijo, in da je doživljajsko vživljanje z besedo in podobo nekaj, kar izjemno bogati imaginacijo otrokove recepcije. Ilustracija je hkrati začetek likovne estetike, vzgoje otroka. Kdo se ne spominja ilustracij Ančke Gošnik Godec pri Muci Copatarici, Modrem zajcu, v knjigi Babica pripoveduje, Zverinice iz Re-zije itd.?

Nekaj osnovnih opažanj o naravi ilustracij Ančke Gošnik Godec lahko ponazori le poglobljena spoznanja. Ilustratorica je zavezana besedilu, naj gre za pravljичni svet, ali, redkeje, za »praktične« ponazoritve. Seveda je pri njej izstopajoče tisto, kar ima okus po svojski poetičnosti pravljичnih pripovedi raznih vrst. Pot od besedila k ilustraciji pa pri njej ne pomeni nečesa podrejenega, pomaknjenega na sekundarno raven, marveč gre za komplementarno ujemanje pripovedi in ilustracije. Sozvočje med besedo in črto pričara optimalno doživetje v otroku, pa tudi pri odraslem. Zelo pomenotavljeno lahko rečemo, da se je ilustratorica znala približati otroškemu svetu, ostala je zvesta besedilu, ga nadgradila s potezo in barvo in na njej lasten poetičen način upodobila pravljичni svet v fantaziji in realnosti. Navidezno navzkrižje obojega ima pri njej mero in poudarni moment in ni nikjer protisloven. Zdaj je več poudarka na fantaziji, npr. pri Slovenskih ljudskih pravljicah, zdaj na realnosti, npr. pri Pesterni Franceta Bevka, ka-

mor vnaša kup nadrobnosti iz (tedanje) stvarnosti. Ne seže po skrajnosti fantazije, v mejah narave pripovedi je »prizemljena«, če tako zahteva besedilo. Trajno jo spremlja poetična nota, lirizem poteze in barve pa nikoli ne zdrkne na raven sentimentalnosti. Sijajno obvladuje kompozicijo ilustracije, raznoliki pristopi pričajo o umetnici, ki se ne prepušča maniri, navajenosti. Poteze njenega zarisa dajejo jasno, hote poenostavljeno podobno osebe, predmeta, okolja, kar pa ne pomeni, da ponekod ni izobilja vsega, vendar se pri tem ne izgubi v nepreglednost. Takrat je vse povezano v smiselno celoto, toda poudarek dogodka ali osebe ostaja razločen.

Njene ilustracije ne kažejo posebne dinamike v dogajajočem, a so sporočilno zgovorno opredeljujoče; lahko bi rekli, da se ob ilustracijah Ančke Gošnik Godec oko lahko ustavi, si privošči premor za občutje in doživetje, za lepoto prizora. Dramatični moment prizora ni priostren v stripovsko napetost in prenataganje, marveč je umirjen, nezastrašujoč, prijazen, razberljiva situacija ima predznak prikritega ali neprikritega optimizma. Tak podton je tudi tam, kjer dogajanje samo po sebi ni rožnato. O slogovnih premenah Ančke Gošnik Godec bi bilo potrebno posebej spregovoriti. Ne gre za dramatične preobrate, vendar pa je mogoče opaziti različno ob močno enotnem načinu upodabljanja. Naj za to priložnost zadržimo le nekaj primerov. Pri Bevkovi Pesterni, ki v jedru izhaja iz realizma, ostaja ilustratorka enakozvočna

v prizorih; naniza vrsto orodij, posod, upodablja okolje, ki je tipično za nekdanji čas, na neki način se približuje naturalizmu prikaza, seveda pa seže prek deskriptivnosti risbe in barve; tudi tega otroštva brez pravega otroštva ni zarisala kot nekaj brezizhodnega. Vedrina in humor se zrcalita pri Treh botrah lisičicah; v fantazijo z antropomorfnimi poudarki vnaša predmete iz realnega sveta (npr. avtomobile), ne zadovolji se s suhoparno podobo dejstva, temveč ob vabljivo smešnem izrabi dogajanje za samo-svoje poetične poudarke. Še drugačna je pri Gregorju Strniši in njegovi Lučki Regratu. Tu zasledimo celo dialektiko rastline, svojsko prikazuje različni čas ipd. Nekaj časa je bil v modi ilustratorski hiperrealizem, kot se je dalo razbrati tudi iz kake razstave Fiera del libro v Bologni, vendar ilustratorka ne podlega modi, dasi ni brez prvin tega, npr. pri Zeliščih male čarovnice Polonce Kovač; toda ob različnih rastlinah je ilustratorka morala biti natančna, botanično točna, toda tak prikaz bi bil suhoparen, če ne bi opisno popestrila z bogato domišljijo in humorjem. Linija njenega zarisa gre od poenostavljene črte in do detajliranih nadrobnosti, kjer se ji to zdi potrebno, učinkovito. Barvna lestvica je pri njej živopisna, včasih tudi blizu monokromije, vendar vedno s smislom za prizor in dogajanje. Ne prenataga barvne intenzitete, je uglašena na povezavo barv v liričnem utripu, ne zdrkne na raven preračunljivosti, zato deluje z risbo in barvo zadržano poetično.

Ančka Gošnik Godec je sodelovala tudi pri revialnih mladinskih tiskih, od Cicibana, Kekca, Mladega roda do drugod. Knjižni začetki njenih ilustracij segajo v leto 1950 in odlej se je zvrstilo malone nepregledno število knjig. Če naštejemo samo nekatere – Hočevan, C. in H. Pajer, Taboriške igre (1953), Friedrich Wolf, Pravljice za velike in male otroke (1956), Ela Peroci, Muca Copatarica (1957), Zlata ptica: slovenske ljudske pravljice (1964), Jože Šmid, Kdo živi v tej hišici? Ela Peroci, Modri zajec (1975), Mamka Bršljanka: pravljice s celega sveta (1976), Karel Grabljšek, Naš črni muc (1981), Kristi-

na Brenk, Prigode koze Kunigunde (1984), Neža Maurer, Uh, kakšne laži (1987), Polonca Kovač, Zelišča male čarovnice (1995) – smo s tem komaj opozorili na nekatere dosežke ilustratorke. Med mnogimi nagradami, ki jih je zaslužno prejela, omenimo Levstikovo nagrado (1960), Zlato pero Beograda (1965), srebrna medalja na razstavi najlepših knjig v Leipzigu (1965), Smrekarjeva nagrada za življenjsko delo 1997. Kdorkoli bo posegel v svet otroške in mladinske ilustracije, ne bo mogel obiti deleža, ki ga je zgledno prispevala Ančka Gošnik Godec.